

Úkol 5 (Blevins: Laryngeal Features)

Přečtete si kapitolu Laryngeal Feature z knihy *Evolutionary Phonology* od Juliette Blevinsové (viz studijní materiály).

Blevinsová popisuje fonologické zvláštnosti segmentů odlišených činnostmi hlasivek, a to znělosti, aspirace (pre- a post-, viz níže), glotalizace a ejektivnosti. Pro zjednodušení nás bude zajímat pouze znělost (nezapomínejte ale, že znělost může souviset s aspirací jako v případě napjatosti v angličtině). Zvláštnosti se týkají distribuce znělosti a její schopnosti rozlišovat význam.

Některé fonetické a fonologické pojmy jsou vysvětleny níže.

Otázky pro vás:

A) Blevinská popisuje výskyt neznělých a znělých konsonantů napříč jazyky z hlediska jejich schopnosti odlišovat význam (distinktivní znělost) a z hlediska jejich neschopnosti význam rozlišovat (neutralizace znělosti, viz níže). Kdy a ve kterých fonologických kontextech se rozdíl mezi neznělými a znělými konsonanty obvykle využívá k rozlišení významu a kdy naopak obvykle nikoliv, tedy kdy dochází k jeho neutralizaci? Blevinsová zmiňuje tři zvláštní kontexty výskytu neznělých a znělých konsonantů. Které to jsou? Stručně je charakterizujte. Kontextem se myslí místo výskytu, např. začátek věty, třetí foném od konce slova, mezi dvěma vibranti, v nepřízvučné slabice, po vysokém tónu apod.

B) Specifický výskyt znělosti a její (ne)schopnost rozlišovat může mít různé fonetické (artikulační, percepční či akustické) vysvětlení. Blevinsová jich zmiňuje několik. Které to jsou? (Popište a vysvětlete podstatu jednotlivých vysvětlení.)¹

C) Blevinsová zmiňuje rozdíl mezi litevštinou a bretonštinou v souvislosti s chováním obstruentů na konci slov. Čím je bretonština zvláštní? (Mimochodem, litevština se chová jako spisovná/ortoepická čeština, zatímco bretonština jako moravské dialekty češtiny.)

D) Blevinsová tuto fonologickou zvláštnost koncových obstruentů v bretonštině vysvětluje pojmem *lenizace* (angl. *lenition*). Co tento pojem znamená? V textu není vysvětlen, a proto musíte sami pátrat na internetu či v knihách.

E) Autorka dále zmiňuje lezginský jazyk (Lezgian). Čím je tento jazyk zvláštní z hlediska distribuce znělosti?

Vysvětlení některých pojmů:

angl. *stop (consonant)* = okluziva/exploziva, tj. závěrový konsonant

angl. *burst* = exploze (u exploziv), *burst strength* = síla exploze

---

¹ Blevinsová používá tři pojmy pro vysvětlení *mechanismu* fonetických změn, a to: CHANGE, CHANCE a CHOICE (psáno kapitálkami). Podle ní k těmto změnám dochází jako důsledek (ne)dorozumění, tj. při percepci. Uvedené pojmy pak označují několik typů nedorozumění mezi tím, co mluvčí řekl a zamýšlel, a tím, co posluchač slyšel a jak to interpretoval. Toto je však jen mechanismus změny. Jiná věc jsou *důvody*, proč k tomuto nedorozumění vůbec může dojít – to je podstatou otázky B.

angl. *release* = uvolnění závěru, tedy ploze jako třetí fáze artikulace konsonantů; existují různé druhy plozí (laterální, nazální) a včetně konsonantů bez ploze (= angl. *unreleased, non-release*), kdy závěr není uvolněn nebo kdy je explozivní zvuk jedné okluzivy přehlušen závěrem jiné okluzivy

F0 = základní frekvence, tj. frekvence kmitání hlasivek

F1, F2, F3 atd. = formanty vokálů

angl. *glottalization* = glotalizace, tedy současné vytvoření glotální okluzivy a orální okluzivy (např. v angličtině jsou koncové explozivy glotalizované: [ræʔp] *rap*); pre-glotalizace je glotální okluziva před orální (jako v angličtině), post-glotalizace je naopak

angl. *pre-aspiration* = pre-aspirace; angličtina má post-aspiraci, aspirace se objevuje před uvolněním závěru, ale některé jazyky jako islandština má pre-aspiraci, kde aspirace objevuje před vytvořením závěru

Máte-li nějaké další otázky k terminologii, napište.

Odevzdání úkolu: **5. 11.**